

CENTAR ZA NENASILNU AKCIJU
CENTRE FOR NONVIOLENT ACTION

ured u Sarajevu:

Radnička 104, 71000 Sarajevo, BiH

Tel: +387 33 267 880

Tel/fax: +387 33 440 417

cna.sarajevo@nenasilje.org

www.nenasilje.org

TROMJESEČNI IZVJEŠTAJ

DECEMBAR 2002 - FEBRUAR 2003

Centar za nenasilnu akciju (CNA) je nevladina i neprofitna organizacija čiji su osnovni ciljevi izgradnja mira, razvoj građanskog društva, regionalna saradnja i promocija kulture nenasilja.

Naša glavna aktivnost je organizovanje i vodjenje treninga (seminara) iz nenasilne razrade konflikata i podrška grupama i pojedincima/kama koji/e žele da se bave ovom vrstom rada. Kroz treninge iz nenasilne razrade konflikata imamo kao cilj razvoj političke svijesti učesnika/ca i širenje vještina nenasilnog ophođenja sa konfliktima. Na treninzima CNA okuplja ljude iz svih krajeva Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore i Makedonije, time dajući posebnu važnost umrežavanju i komunikaciji među ljudima iz različitih krajeva, podržavajući proces razgradnje predrasuda i izgradnje povjerenja.

CNA je počeo sa radom 1997. godine otvaranjem ureda u Sarajevu. Ured u Beogradu je otvoren 2001. godine. CNA je ogranak njemačke organizacije KURVE Wustrow.

Sadržaj

1.	UVOD	3
2.	GLAVNE AKTIVNOSTI	4
2.1.	Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata	4
2.2.	Priprema javnih tribina «Četiri pogleda» u BiH.....	6
3.	OSTALE AKTIVNOSTI	8
3.1.	Radionica za članove/članice sindikata iz BiH	8
3.2.	Radionica «Društveno vrednovanje žene kao supruge, majke i domaćice». 8	
3.3.	QPSW intervjui	9
4.	PRILOZI	11
4.1.	Riječ nove članice	11
5.	RADNI PLAN ZA TEKUĆU GODINU	12

1. UVOD

Drage prijateljice i dragi prijatelji,

Iza nas je još jedno tromjesečno razdoblje sarajevskog ureda Centra za nenasilnu akciju ispunjeno raznim aktivnostima.

Ovaj period obilježen je i selidbom sarajevskog ureda na novu adresu koja nam je oduzela mnogo vremena i energije i sada smo se konacno smjestili u uredu s predivnim pogledom na grad spremni da se uhvatimo u koštac sa svim izazovima koji nas čekaju u narednom periodu.

U protekla tri mjeseca smo u suradnji s našim kolegama/icama iz beogradskog ureda realizirali još jedan Bazični trening iz nenasilne razrade konflikata u Vogošću pored Sarajeva.

Bilo je to ujedno i prvo iskustvo sudjelovanja u CNA timu naše nove kolegice Sanje Deanković iz Splita.

U ovom razdoblju održan je u Beogradu zajednički sastanak osoblja CNA iz Sarajeva i Beograda gdje smo izradili/e i osmislili/e plan rada za ovu godinu i podijelili odgovornosti.

Bila je to prilika za detaljnu razmjenu informacija između naša dva ureda, kao i prilika za zajedničko druženje za šta u prethodnih par meseci nismo imali puno prilika.

Završena je i šesta od osam faza Treninga za trenere/ice iz nenasilne razrade konflikata koja je održana u Bečeju, a u tijeku su pripreme radionica koje će realizirati ovogodišnji učesnici Treninga za trenere/ice u suradnji s učesnicima s naših različitih predhodnih TzT-a i sa članovima i članicama CNA tima. Ovo je još jedan bitan korak u suradnji između ljudi koji imaju sličan pristup izgradnji mira koja je ovim aktivnostima znatno ojačana i proširena, a mi očekujemo da će učesnici/e biti u stanju da odgovore na ovu vrstu izazova i da će u nama prepoznati važan izvor podrške u svojim prvim samostalnim aktivnostima.

U ovom periodu završeno je istraživanje u Bosni i Hercegovini u sklopu projekta «Suočavanje s prošlošću».

Jako nam je drago što smo pronašli/e organizacije i pojedince koji su spremni i zainteresirani zajedno s nama sudjelovati u organizaciji javnih tribina u gradovima Bosne i Hercegovine. Veseli nas spoznaja što u radu na ovom osjetljivom području nismo sami.

Planirane su dvije tribine tijekom ožujka/marta, jedna u Zenici gdje nam je lokalni partner Udruženje Sezam iz Zenice, a druga u Banja Luci - u suradnji sa Centrom za informativnu dekontaminaciju mladih.

Pored naših osnovnih aktivnosti, radili/e smo i dvije radionice po pozivu.

Bila je to prilika da se dvijema potpuno različitim profilima učesnika/ca (osobe aktivne u sindikatima BiH i grupa žena muslimanki) predstavite neki od principa nenasilne akcije.

Dok Sjedinjene Američke Države sve bezočnije prijete svjetskom miru svojim najavljenim napadom na Irak, u subotu, 15. februara, u cijelom svijetu su održane antiratne demonstracije.

U Sarajevu je naime, situacija bila vrlo specifična jer su demonstracije bile zakazane za petak u 12 sati, umjesto u subotu kao u cijelom svijetu.

Treba uzeti u obzir da je to vrijeme džume - za Muslimane i Muslimanke najvažnije molitve u sedmici, kada je veći broj Sarajlija u džamijama.

Bio je to «super» način da se izbjegnju za neke nepoželjne političke konotacije skupa, samo malo diskriminativno.

Ovo smo doživjeli kao ponovan poticaj na preispitivanje različitih shvaćanja političkog aktivizma, a vratili smo se i na bolno pitanje možemo li ići ka društvenoj promjeni ignorirajući nasilje u vlastitim društvima?

2. GLAVNE AKTIVNOSTI

2.1. Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata

Vogošća, 13-23. XII 2002. godine

U Vogošći, nadomak Sarajeva, od 13. do 23. decembra 2002. održan je Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikata u organizaciji CNA Sarajevo, a uz finansijsku podršku Gesellschaft fuer technische Zusammenarbeit (GTZ).

Na treningu je učestvovalo, kako je i bilo planirano, ukupno 20 ljudi, 10 žena i 10 muškaraca, starosne dobi između 19 i 39 godina. Regije iz kojih su došli su: Makedonija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Srbija s Vojvodinom, Hrvatska, Crna Gora. Među učesnicima/ama je bilo osoba aktivnih u političkim partijama, medijima, različitim nevladinim i vladinim organizacijama, te međunarodnim organizacijama. Neke od organizacija u kojima su učesnici/e aktivni/e su: Forum Bosna - Sarajevo, BiH, OSCE - Dragaš, Misija na Kosovu, Narko-NE - Sarajevo, BiH, Sezam - Zenica, BiH, Novi Horizonti - Ulcinj, Crna Gora, H.U. Majka - Kumanovo, Makedonija, OCL Peace Trails - Nevesinje, BiH, Loja/Kurve Wustow - Tetovo, Makedonija, Mladi reformisti Vojvodine- Novi Sad, Srbija, Urbana Kultura TGT- Tuzla, BiH, Autonomni ženski centar - Beograd, Srbija, UDS Diskrepancija, CMS - Zagreb, Hrvatska, Koraci Nade- Mostar, BiH, Studentska Unija FPN, Dnevni list «Politika» - Beograd, Srbija, Mladinski Inicijativi - Skopje, Makedonija, DUH - Prizren, Kosovo, Lambda - Niš, Srbija, Ministarstvo urbanizma i građevine - Beograd, Srbija, Rubikon - Skopje, Makedonija, Savez Studenata Psihologije, Studentski časopis INDEX - Novi Sad, Srbija.

Trenerski tim su sačinjavali/e Adnan Hasanbegović iz CNA Sarajevo, Milan Colić-Humljan i Helena Rill iz CNA Beograd i Sanja Deanković iz kaštelske lokalne organizacije (HUK) iz Hrvatske kojoj je to bio prvi trening, a koja je u međuvremenu postala članica CNA.

Teme koje su bile obrađivane su: nenasilna komunikacija, timski rad i donošenje odluka, nasilje/nenasilje, različitosti, identitet/nacionalni identitet, predrasude, diskriminacija, liderstvo, moć, uloga polova u društvu, kreativna razrada konflikata. Koncept treninga se najviše zasnivao na senzibilizaciji na nasilje, i kroz mnoge teme, učesnici/e su se sami/e vraćali na nju. Iako se puno diskutovalo o nasilju, nedostajao je kritički osvrt na element „gde ja podržavam nasilje“.

Kreativna razrada konflikata je bila fokus treninga gde su se učesnici/e isprobali/e u različitim ulogama i mogućnostima da se određeni konflikt transformišu. Motivacija je bila visoka te se čulo puno detaljnih analiza, preispitivanja, a posebno su bili važni razgovori o moći pojedinca/ke, aktivizmu, nenasilju, odgovornosti.

Rad na radionicama je bio vrlo intenzivan i na momente preopterećujući za učesnike/ce zbog intenziteta emocija koje su vežbe izazvale kod pojedinaca/ki, ali i zbog dosta zahtevnih vežbi i dužeg trajanja samih radnih blokova. Naime, grupa je imala potrebu da puno toga kaže, pa su radionice trajale i do 4 sata što je uticalo na

kasniju iscrpljenost grupe i trenerskog tima. Nedostajalo je više rada u malim grupama. I pored ovih poteškoća, mi u trenerskom timu smo generalno zadovoljni/e konceptom treninga i imamo utisak da je odgovorio potrebama grupe.

Grupu je trenerski tim doživio kao aktivnu, kao grupu u kojoj se puno radilo na i u sebi, u kojoj se puno radilo na preispitivanju i u kojoj su pojedinci/ke vrlo emotivno prolazili/le ovaj trening. Neki/e pojedinci/ke su nosili proces grupne interakcije i na taj način motivirali ostale da se uključe u diskusiju.

Na početku je grupa bila usmerena na traženje «pravilnih» rešenja «tačnih odgovora» u vježbama, ali je to vremenom uglavnom prevaziđeno, što je i jedna od vrednosti ovog treninga. Interesantnost ovog treninga sastojala se i u brojnim različitostima unutar grupe što je doprinelo bogatijoj interakciji. Postavilo nam se pitanje koliko je bilo otvorene i transparentne komunikacije među pojedincima/kama iz grupe, mada to nije smetalo u samom radu na radionicama. Takođe se na momente osetila površna harmonija bez prepoznatljive konfrontacije, otvorenosti da se razmene različita viđenja. S druge strane, osetila se kolektivna empatija, emotivna povezanost, veliki rad, promišljanja o sebi... Postojala je promenljiva dinamika u grupi - momenti gde su ljudi bili više okrenuti nekim unutrašnjim procesima, s više slušanja i momenti gde je bila vidljiva usmerenost na vežbu i interakciju sa drugima u grupi. Neke učesnike/ce trenerski tim vidi kao potencijalne saradnike/ce, odnosno učesnike/ce na Treningu za trenere/ice koji će se održati 2003. godine.

U trenerskom timu se osetila mekoća rada, toplina, podrška. Međusobno smo se podržavali/e i pazili/e. Tempo nam je bio vrlo naporan jer smo između radionica imali/e evaluacije i pripremanje narednih radionica, a u isto vreme smo trošili/e energiju na organizacione stvari i probleme sa hotelom. Imali/e smo utisak da smo svi/e u trenerskom timu bili/e budni/e, prisutni/e, s visokom koncentracijom, bez obzira na različitu raspodelu odgovornosti koja je umela da umori.

Na kraju treninga načinjena je pismena evaluacija učesnika/ca. Na pitanje "Koje je tvoje najvažnije iskustvo sa ovog treninga?" neki od odgovora su:

- *Činjenica da ja kao pojedinka mogu mnogo toga da uradim za zajednicu.*
- *Stekao sam nova iskustva, proširio vidike, sagledao sebe i svoje okruženje drugim očima.*
- *Jedan od prvih koraka za razrešavanje (nenasilno) konflikata jeste otkriti sebe, druge, jedinstvo različitosti i različita jedinstva. Proširio sam svoje liberalne vidike. Otkrio svoje slabosti i snage, mane i prednosti, (ne)kreativnost. Shvatio sam da ne smem da prestajem da se preispitujem.*
- *Iskustvo sigurnog prostora koje su iskonstruirali toliko različiti ljudi. Prolazak kroz vježbe i uloge koji je isprva bio vrlo težak, ali sam prezadovoljna jer osjećam da sam se osnažila-zahvaljujući i potpori sviju. Dekonstrukcija nekih mitova o sebi, predrasuda o drugima, slaganje mirovne priče! Jedno od najvažnijih i najjačih iskustava!*
- *Moje najvažnije iskustvo je princip «nenasilja» - djelovanje, vlastite potrebe, tuđi prostor. Shvatila sam šta je moj problem: znam vidjeti nasilje, imam snage reagovati, ali obično ne znam reagovati drukčije nego nasilno. Sada imam - metoda!*
- *Iskustvo rada u grupi u kojoj skoro svi učesnici daju aktivan doprinos radu. Nepostojanje hijerarhijske strukture donošenja odluka. Ipak najvažnije mi je saznanje da je nenasilje životni princip, stav prema životu, životna filozofija, a ne samo puko odsustvo nasilja.*

- *Moje najvažnije iskustvo jeste vježba o razlikama i diskriminacijama, nacionalni identitet i spoznaja o identitetima. Sva iskustva su mi jako važna, ali ova gore navedena su mi presudna za neku osnovnu spoznaju.*

Na pitanje «Što misliš da si naučio-la na ovim radionicama? Šta misliš da od naučenog možeš primijeniti u svom radu i životu?» učesnici/e su odgovorili/e:

- *Naučio sam da svaki konflikt može da se razume i da se reši na neki način i mislim da mnogo stvari mogu da promenim u mom radu.*
- *Naučila sam važnost nenasilne akcije, da pojedinac treba i ima tu odgovornost da deluje u civilnom društvu. Osetila sam snagu koju pojedinac može da ima i važnost da istu koristi!*
- *Najvažnije za mene je što sam od ovih radionica naučila kako da osnažujem sama sebe i da ubuduće radim na tome u smislu da pomažem i meni i mojoj okolini onima koji to trebaju od mene.*
- *Značilo mi je promišljanje o strukturnom nasilju i moći, obzirom na to da ovu vrstu nasilja osećam često, a nisam sigurna da li reagujem ispravno na društvene nepravde.*
- *Da se preispitujem. Radila sam to i ranije, ali je preispitivanje nekako bilo samo sebi svrha. Sad sam svesna da je preispitivanje samo jedan deo procesa nenasilne razrade konflikata. Da prepoznam i izrazim svoje potrebe. Da kompromis nije isto što i saradnja. Da imam moć da aktivno delujem. Još uvek mislim da je moja moć mala. Ipak za mene je to značajna promena. Nadam se da ću kroz aktivno delovanje ujedno i osnaživati sebe (i druge) da dalje deluju).*
- *Da pokušam da nastavim sa svojim aktivizmom i promjenim neke stvari u svojoj sredini i prenesem ih na ostale, ali uz nečiju podršku i i skustvo koje nam je potrebno za ovakvo nešto.*

Na evaluaciji trenerskog tima izraženo je zadovoljstvo urađenim. Puno smo hteli, puno smo dobili.

Dokumentacija ovog treninga «Tko šuti - muti!» na 92 strane na bosanskom/ /hrvatskom/srpskom jeziku dostupna je na zahtev, a uskoro će biti postavljena i na naš web-site.

2.2. Priprema javnih tribina «Četiri pogleda» u BiH

U ovom tromjesječju jedna od osnovnih aktivnosti nam je bilo istraživanje i pripreme za organizovanje javnih tribina sa bivšim vojnicima u BiH u sklopu projekta «Suočavanje s prošlošću» čija je realizacija počela prošle godine u Srbiji. Po našem planu aktivnosti za ovu godinu, tribine su predviđene za period mart/april (ožujak/travanj) 2003 godine. Bilo je također predviđeno da se prije tribina u BiH organizira petodnevni trening za bivše vojnike sa ciljem izgradnje grupe i međusobnog upoznavanja kao i priprema za javne nastupe potencijalnih učesnika tribina.

Zbog kašnjenja odgovora donatora koji finansijski podržavaju organizovanje ovog treninga došlo je do pomjeranja termina treninga za kraj aprila/travnja i početak maja/svibnja. To je značilo da će se tribine u BiH organizovati bez formirane grupe bivših vojnika te smo morali da se oslonimo na pojedinačne kontakte i sastanke u traženju osoba spremnih da nam se priključe u ovoj ideji.

Dio koji se odnosio na istraživanje bio je usmeren na putovanja i susrete sa nekoliko organizacija u različitim gradovima BiH gdje smo kroz razgovore preispitali mogućnosti i potrebe za realizaciju tribina kao i uopšte ideja vezanih za suočavanje s

prošlošću. Generalni utisak koji smo imali nakon većine susreta je bio da postoji velika potreba za takvim vrstama aktivnosti ali su lokalne organizacije uglavnom smatrale da još nije pravo vrijeme za to i da oni nisu spremni da se otvoreno priključe realizaciji ideje. Kao glavni razlozi navođeni su bezbjedonosni (ne)uslovi i nespornost lokalnog javnog mijenja u smislu straha i zasićenosti pričama o ratu i također nespornost lokalnih aktivista/kinja na konfrontaciju sa zajednicom po pitanju ratnih tema.

Nakon nekoliko sastanaka i posjeta Zenici, Bijeljini, Gornjem Vakufu/ Uskoplju, Bijeljini, Tuzli, Banjaluci, ... odlučili smo da se tribine održe u Zenici (FBiH) i Banjaluci(RS), tokom marta/ožujka sa sličnim konceptom tribina kakav je bio i u Srbiji. Ono što je bilo presudno u odlučivanju je spremnost i motivacija lokalnih partnera (Sezam - Zenica i Centar za informativnu dekontaminaciju - Banjaluka) da zajedno sa CNA podrže i organizuju ovaj projekat.

U fazi priprema za samu aktivnost fokusirali smo se na traženje bivših vojnika koji bi bili učesnici tribina, kontakte sa medijima, izbor moderatorice tribine i susrete i razmjenu ideja sa lokalnim parnterima.Imali smo nekoliko sastanaka sa udruženjima ratnih veterana. Pored traženja pojedinaca spremnih da učestvuju na tribinama, bilo nam je važno razmjeniti mišljenja sa bivišim vojnicima o samoj ideji projekta prije svega zbog dobijanja podrške i eventualnog partnerstva od strane tih društvenih grupa i organizacija. Podrška veterana važna nam je je zbog njihovog aktivnijeg uključivanja u realizaciju i učešće na treningu za bivše vojnike koji bi se desio krajem aprila, a na širem planu uključivanja u procese izgradnje mira.

I pored mnogih poteškoća uspjeli smo uz podršku lokalnih partnera i drugih organizacija da nađemo grupu od 5 ljudi koji su voljni i spremni da učestvuju na tribinama u Zenici i Banjaluci. Jedna od dilema koje smo imali u ovom procesu je bila da li da učesnici budu samo iz BiH, što bi s aspekta bosanskog rata bilo važno i korisno, ili da budu regionalno zastupljeni i ljudi iz Hrvatske i Srbije što bi imalo smisla zbog regionalnog konteksta projekta kao i zbog pristupa ratu iz više različitih uglova a ne samo iz bosanskog aspekta. Na kraju smo se odlučili da svi učesnici budu iz BiH jer nam se čini da je to u ovom trenutku prioritetnije i da može da pokrene važne procese u razumijevanju potreba u BiH društvu u kontekstu stvaranja trajnog mira i izgradnje društva koje bi imalo potencijale da se nosi sa pitanjima proisteklim iz ratova, a koje je još uvijek potpuno polarizivano po pitanju rata 1992-95 .

O ovome i svemu drugom nadamo se da ćemo u evaluaciji nakon završenih tribina, imati priliku više analizirati sve ove elemente i da ćemo dobiti dovoljno materijala za daljna preispitivanja rada na polju suočavanja s prošlošću. Važno je podvući da je ovo pilot projekat koji bi trebalo da pokaže i osvjetli mogućnosti za rad na ovom polju kako u BiH tako i u bivšoj Jugoslaviji te da nam otvori nove smjernice u našem pristupu izgradnji mira kao osnovnog cilja našeg rada.

3. OSTALE AKTIVNOSTI

3.1. Radionica za članove/članice sindikata iz BiH

Neum 19-21.februar 2003. godine

U Neumu je od 19. do 21. februara 2003. održan trening/seminar sa članovima/članicama sekcija mladih - sindikata iz cele Bosne i Hercegovine. Nakon prvog dela održanog u Tesliću u oktobru prošle godine, ovaj trening je zamišljen kao direktan nastavak rada na osposobljavanju osoba aktivnih u sindikatima za aktivno i konstruktivno delovanje u svojim sekcijama. Radionice su pripremili i vodili Tamara i Adnan iz našeg sarajevskog ureda.

Potreba koja se javila nakon prvog treninga bila je da se dalje radi na temi razumevanje sukoba, ali i da se eksplicitno obradi tema liderstvo zbog procene trenerskog tima da je to izuzetno osetljivo pitanje za sve ljude koji se profesionalno nalaze unutar ustaljenih i teško promenljivih institucionalnih mehanizama.

Ovoga puta u grupi je bilo 19 učesnika/učesnica, a trenerski tim je sastavio dva radna bloka sa radionicama koje su imale za cilj preispitivanje nekih raširenih pojmova i kategorija, ali su istovremeno zamišljene i kao osnaživačka injekcija mladim ljudima kojima često nedostaje jasna artikulacija sopstvenih potreba unutar glomaznih sindikalnih struktura i podrška u pokušaju afirmisanja novih i drugačijih obrazaca i modela delovanja. Izraz «zne se ko kosi, a ko vodu nosi» slikovito opisuje široko prihvaćenu percepciju lidera koja ne ostavlja puno mesta za razgovor o odgovornosti i njenoj raspodeli između grupe i onoga/one ko tu grupu predstavlja. Naš je utisak da je bilo potrebno uložiti mnogo energije kako bi se razmišljalo o ličnoj odgovornosti za procese i rezultate u vezi kojih postoji nezadovoljstvo.

Jednodnevni rad nam je ponovo ukazao na neophodnost osveščivanja šireg društvenog konteksta u kome deluju sindikati, a koji je određen različitim društveno-političkim faktorima čije je razumevanje neophodno ukoliko se želi menjati postojeća situacija. Pitanje razumevanja strukturnog nasilja je, po našem mišljenju, ključno za sindikalni aktivizam i stoga nam je veoma žao što ni ovoga puta nije bilo vremena, volje i prostora za osvetljavanje ovog pitanja.

S obzirom na to da je ovim završen naš rad sa ovom grupom bilo nam je važno naglasiti da očekujemo da inicijativa za dalju saradnju dođe od strane učesnika/ca na ove dve radionice.

3.2. Radionica «Društveno vrednovanje žene kao supruge, majke i domaćice»

Sarajevo, 28.02 – 02.03. 2003.

Dve članice našeg tima, Sanja Deanković i Tamara Šmidling, imale su priliku da u Sarajevu vode radionicu na temu uloga i položaj žena u društvu sa vrlo posebnom ciljnom grupom - ženama muslimankama, predanim vernicama. Ideja za ovaj kratki trening potekla je od jedne učesnice sa prošlogodišnjeg bazičnog treninga u Vogošći, koja nam je ponudila da vodimo radionice sa grupom sa kojom se inače malo radi i koja se, od strane društva, uglavnom percipira kao zatvorena i nepristupačna za bilo kakav vid komunikacije i saradnje. I pored mnoštva obaveza i započetih aktivnosti

latile smo se ovog posla vođene uglavnom visokom ličnom motivacijom za uspostavljanjem komunikacije sa ovim ženama.

Radionicama je prisustvovalo 18 žena a teme koje su obrađene su: identitet, društvene i rodne uloge, diskriminacija. Bilo nas je pomalo strah od onoga što nas očekuje tokom dva dana rada, od mogućeg nepoverenja i zatvaranja učesnica u odnosu na voditeljice te smo zato posebnu pažnju posvetile izgradnji poverenja i sigurnog prostora u grupi. To se pokazalo kao pravi pristup, pa se odmah prvog dana rada, nakon što su sve učesnice ispričale svoje životne priče, u grupi osetila atmosfera poverenja i solidarnosti koja je bila veoma podsticajna za rad. Tako su se mogla čuti veoma zanimljiva i podsticajna promišljanja o ulogama žene u društvu, o načinima na koji se mogu uskladiti društveni angažman i silni rad koji žena obavlja u kući, daleko od očiju društva i bez ikakvog društvenog priznanja. Bilo je dosta osvrt na proces socijalizacije i načine na koje se žene usmeravaju od detinjstva na određenu vrstu ponašanja (kako devojka treba da izgleda, gde je njeno mesto u društvu, koja su joj interesovanja dozvoljena), ali i na to kako mogu podržati jedna drugu u nošenju sa raznim vrstama poteškoća prilikom usklađivanja različitih svojih društvenih uloga.

Ključna tačka treninga bio je razgovor o diskriminaciji koja postoji u društvu, posebno o diskriminaciji žena muslimanki. Naš je utisak da je ostvaren poprilično visok stepen senzibilizacije na diskriminaciju i nasilje u društvu, a diskusija o mogućim akcijama protiv diskriminacije bila je vrlo aktivna i burna i što je najvažnije, konkretna.

Posebna vrednost ovog treninga leži u činjenici da su u grupi uspele zajedno da komuniciraju žene sa vrlo različitim stavovima i viđenjima nekih stvari, iz različitih islamskih ženskih organizacija koje su se katkad nalazile u međusobnim konfliktima, i što su uspele da prepoznaju zajedničke probleme i da spoznaju da ih jedino zajedno mogu rešavati.

Na kraju, naš je osećaj da smo uradili veliki posao ovim kratkim treningom otvorivši vrata ka grupi koja nam se često, iz raznih razloga, čini kao druga planeta. Potreba za ovakvim edukacijama je, po našem mišljenju, veoma velika a ove radionice su nam samo potvrdile koliko je važno graditi ovakve mostove, posebno u aktuelnom društveno-političkom trenutku kada su strah i nepoverenje reči koje najbolje opisuju odnose između muslimana/muslimanki i ljudi drugačijih identiteta. Kako je rekla jedna učesnica treninga: «Veliki uspeh ove radionice leži i u tome što prvi put nakon 1992. godine razgovaram s jednom Srpkinjom i jednom Hrvaticom.»

To što smo uspele da održimo ovu aktivnost u Islamskom kulturnom centru «Kralj Fahd» koji je, do pre kratkog vremena, bio potpuno nedostupan za žene je stvar koja govori sama za sebe, a količina emocija koju smo zajedno podelile u ta dva dana učvršćuje nas u uverenju da potencijali za izgradnju mira leže svuda oko nas. Samo treba istupiti iz konformističkih pozicija, te uperiti pogled i tamo gde nije baš uobičajeno.

3.3. QPSW intervjui

Tokom meseca marta u prostorijama ureda CNA je osoblje QPSW (*Quaker Peace and Social Witness*) kancelarije iz Sarajeva uradilo intervjue sa članovima CNA tima koji su iz BiH, Adnanom Hasanbegovićem i Nedžadom Horzovićem.

Sva pitanja koja su bila postavljena tokom intervjua su se ticala procesa suočavanja sa prošlošću na prostoru BiH, ali i šire, na prostoru bivše Jugoslavije.

QPSW ove intervjue organizuje sa pojedincima/kama i grupama u Srbiji, Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u cilju sagledavanja okolnosti u kojima namjerava da se svojim aktivnostima angažuje u radu na procesu suočavanja sa prošlošću. Ideja je da se u samom osmišljavanju načina djelovanja QPSW-a na ovom polju, te okolnosti uzmu u obzir i da buduće aktivnosti budu što više prilagođene njima.

Kako su se ovi intervjui dešavali u vrijeme priprema naših javnih tribina sa učesnicima rata u BiH, koje će se održati u Zenici i Banja Luci, dobro su nam došli u pokušaju artikulacije naših promišljanja u vezi ove teme, a kojima smo bili posvećeni u ovom periodu.

Svakako su nam u tome pomogla i pitanja koja su pripremili ljudi iz QPSW-a, a koja su bila precizna, detaljna, usmjerena ka suštini problema i za učesnike intervjua jako inspirativna, o čemu govori i dužina razgovora. (oba su bila duža od 90 min.)

Ne ulazeći u to koliko će intervjui sa članovima CNA biti značajni za QPSW, za nas će izvještaji koji su planirani da izađu nakon ove serije intervjua biti jako korisni i dobrodošli u našem daljem radu na tematizovanim tačkama. Ovakav vid saradnje kroz koju dolazi do razmjene stavova, informacija i pitanja vidimo jako važnim jer dolazimo u priliku da jedni od drugih učimo i time zajedno radimo na izgradnji mira.

Ovom prilikom se zahvaljujemo QPSW-u na prostoru koji nam je pružen da iznesemo naše stavove i razmišljanja vezana za procese izgradnje mira i suočavanja sa prošlošću.

4. PRILOZI

4.1. Riječ nove članice

Početak je ožujka, sjedim za kompjuterom u našem novom uredu i razmišljam kako da počnem ovu svoju priču.

Možda ovako...

Dok sam ispunjavala aplikacijski upitnik za Bazični trening iz nenasilne razrade konflikata nisam imala nekih velikih očekivanja, više me privukla činjenica da ću konačno posjetiti Sarajevo što mi je već odavno bila velika želja.

Sada kada iz ove perspektive bacim pogled na taj trening zapravo shvaćam kako sam imala ukopane stavove kako su sva moja razmišljanja ispravna kao i moje percepcije timskog rada, komunikacije, kako nemam predrasuda, a smatrala sam da nasilje čine i podržavaju neki tamo drugi ljudi...

Svijest o vlastitim predrasudama, svijest da i ja ponekad nesvjesno činim nasilje i nesvjesno podržavam strukturno nasilje, pokrenula je u meni proces preispitivanja i rada na sebi.

U tih nekoliko mjeseci, između Bazičnog treninga i poziva za rad u CNA, postala sam svjesna mnogih stvari na kojima trebam raditi i počela sam implementirati u svakodnevni život principe nenasilja.

Bez puno razmišljanja sam prihvatila poziv da radim u CNA zbog moje velike motivacije da radim na izgradnji mira na regionalnom nivou, a i zbog činjenice što sam u organizacijama u kojima sam volontirala i s kojima sam surađivala bila dio jednog stroja bez obzira što sam zastupala neke drugačije, meni važne vrijednosti.

Već dva mjeseca članica sam CNA tima i konačno sam sigurna da sam našla pravi pristup društvenom aktivizmu i da imam podršku ljudi koji dijele iste vrijednosti.

Prisna, prijateljska atmosfera koja me okružuje pruža mi osjećaj sigurnosti da budem ono što jesam i otvara prostor da učim i radim na sebi.

Iza mene su dva treninga kao članice CNA tima, jedan bazični i jedan sa ženama vjericama muslimankama.

Kroz rad u timu naučila sam jako puno važnog za trenerski rad na nenasilju i što je najvažnije osjetila sam toplinu, razumijevanje i podršku ljudi s kojima radim, tako da sam sve poteškoće i strahove koje sam imala lakše prevazilazila i iz njih izvlačila pozitivne pouke.

Što drugo da napišem za kraj nego da sam ponosna i sretna što sam dio grupe ljudi koja radi na teškim stvarima!

Sanja Deanković

5. RADNI PLAN ZA TEKUĆU GODINU

Na zajedničkom sastanku celog CNA tima održanom sredinom januara dogovoren je plan aktivnosti za celu godinu i raspodeljene odgovornosti za pojedinačne aktivnosti.

U toku 2003. godine CNA ured u Beogradu i Sarajevu organizovaće sledeće:

Trening za trenere/ice 2002/03, Faza VII i Faza VIII

Ovo su dve poslednje faze programa *Trening za trenere/ice iz nenasilne razrade konflikata*, koji je počeo u julu 2002. godine.

U okviru faze VII koja traje oko pet meseci, učesnici/e programa uz podršku CNA tima realizovaće aktivnosti osmišljene u prethodnim fazama programa. To je jedna od najvažnijih tačaka treninga jer za cilj, pored praktične primene svega onoga što se radilo u okviru programa, ima i osnaživanje i umrežavanje polaznika/ca za dalji rad tj. rad na multiplikaciji što jeste jedan od naših prioriteta.

Treninzi koje će organizovati učesnici/eće biće održani sledećim redosledom i baviće se sledećim temama:

28.02. - 07.3.2003. Trening nenasilne razrade sukoba za mlade iz C. Gore,

15.3. - 23.3.2003. Trening nenasilne razrade sukoba za novinare/ke iz Srbije, C. Gore i sa Kosova.

03.4. - 13.4.2002. Trening međuetničke saradnje u Makedoniji.

09.4. - 13.4.2003. Trening nenasilne razrade sukoba za prosvetne radnike/ce iz BiH i Vojvodine.

08.4. - 15.4.2003. Regionalni osnovni trening iz nenasilne razrade sukoba.

Osma (poslednja) faza programa TzT biće održana od **23 - 27.5.2003.god.** U okviru nje radićemo na zajedničkoj evaluaciji svih faza TzT kao celine kao i za razgovor o tome - šta dalje? - tj. kakvi su dalji planovi polaznika/ca, gde i kakva vrsta podrške im je potrebna od CNA a i međusobno. Deo vremena će biti posvećen i za razgovor o umrežavanju i saradnji učesnika/ca (i CNA) i nastavku rada na izgradnji mira.

Osnovni treninzi iz nenasilne razrade konflikata

U toku 2003. godine planiramo da organizujemo tri *Osnovna treninga iz nenasilne razrade konflikata*:

od 2-12.5. 2003

od 6-16.6.2003.

od 1-11.8.2003.

Mesta održavanja treninga ćemo naknadno utvrditi.

Rad na suočavanju s prošlošću

Posle prošlogodišnjih četiri pilot- tribina u Srbiji organizovaćemo još sedam javnih tribina u BiH, Srbiji i C. Gori pod nazivom «Od prošlosti OTKUD JA U RATU ka budućnosti KAKO KA TRAJNOM MIRU?» na kojima će učestvovati bivši učesnici ratova u Hrvatskoj i BiH. One predstavljaju nastavak niza tribina predviđenih u okviru projekta «Suočavanje s prošlošću» koji smatramo jako bitnim za rad na izgradnji mira u regionu.

Prva će biti održana **15.3.2003.** u Zenici, druga **28.3.2003.** u Banja Luci a ostalih pet će se desiti u oktobru i novembru u Srbiji i C.Gori.

Od **30.4-6.5.2003.** i od **21-23.6.2003.** u okviru projekta «Suočavanje s prošlošću» organizovaćemo dva treninga za bivše učesnike ratova (od 1990 - 1995) iz Srbije, C.Gore, BiH i Hrvatske. Ta dva treninga imaju za cilj pripremanje grupe učesnika za učestvovanje na tribinama koje će se dešavati u narednom periodu u BiH, Srbiji i C. Gori u organizaciji CNA.

Sastanak umrežavanja na temu «Suočavanje sa prošlošću»

U poslednjem mesecu ove godine (od **17-22.12.**) organizovaćemo prvi od tri predviđena sastanka umrežavanja. Tema ovog sastanka biće «Suočavanje s prošlošću na exYu prostoru». Učesnici će biti osobe koje rade na ovim pitanjima u regionu. Ideja je da radimo na razmeni iskustava i informacija o dosadašnjim aktivnostima na tu temu, da radimo na poboljšanjima pristupa temi i nađemo okvire saradnje i međusobne podrške.

Trening za Trenerice/ice 2003/04. (Faze od I - VI)

U julu počinje novi program Treninga za Trenerice/ice koji će trajati do sredine 2004. a sastojaće se od osam faza po ugledu na prethodni. U ovoj godini biće sprovedeno prvih šest faza i to:

- I faza - desetodnevni trening (**4-14.7.2003.**)
- II faza - prateći sastanci sa timovima učesnika (**jul - avgust**)
- III faza - desetodnevni trening (**22.8-2.9.2003**)
- IV faza - petodnevni trening (**17-22.10.2003**)
- V faza - prateći sastanci sa timovima učesnika (**novembar**)
- VI faza - petodnevni trening (**5-10.12.2003.**)

*CNA veoma pozdravlja povratne informacije, sugestije,
pitanja i kritike u vezi sa ovim izvještajem i našim radom uopšte.
Vaša razmišljanja su nam od pomoći!
Hvala vam.*

Zahvaljujemo se svima koji su podržali projekat KURVE Wustrow - Centar za nenasilnu akciju, finansijski ili svojim angažovanjem koje je omogućilo ovaj projekat i pomoglo da se osigura njegova primjena kao i svima onima koji su bili sa nama u svojim mislima.

POSEBNO HVALA:

Auswärtiges Amt - German Federal Ministry of Foreign Affairs
Berghof Stiftung & Berghof Research Institute for Creative Conflict Management
Swiss Ministry of Foreign Affairs
Cara Gibney
Celia McKeon
Iva Zenzerović
Centar za mirovne studije Zagreb
CNA ured u Beograd
Internationale Ärzte zur Verhütung des Atomkrieges - IPPNW Deutschland
Martina Fischer
Gesellschaft für technische Zusammenarbeit (GTZ)
Menschenrechtsreferat des Diakonischen Werkes
Nina Vukosavljević
Quaker Peace and Social Witness
Quaker Peace and Social Witness London
Sezam Zenica
Centar za informativnu dekontaminaciju mladih Banja Luka
Omladinski centar Gornji Vakuf - Uskoplje
svim učesnicima i učesnicama treninga i radionica

Adnan Hasanbegović
Nedžad Horozović
Sanja Deanković
Tamara Šmidling

za Centar za nenasilnu akciju

u Sarajevu, mart 2003.

Ovaj izveštaj može se slobodno distribuirati uz znanje izvora.